

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง ชุมชนคำแคนดินแดนน้ำตก ห้วยเข กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านน้อยกลางคำแคนเหนือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 2 ผู้วิจัยได้ ดำเนินการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นทฤษฎี แนวคิดประกอบการศึกษาและเป็น แนวทางในการดำเนินการวิจัย ตามหัวข้อต่อไปนี้

1. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
2. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
3. หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
4. หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียน บ้านน้อยกลางคำแคนเหนือ
5. การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้
6. เอกสารเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ในชุมชน
7. ข้อมูลพื้นฐานตำบลคำแคนและน้ำตกห้วยเข
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
9. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดขึ้นเพื่อเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทสถานศึกษาแต่ละแห่งมากยิ่งขึ้น ซึ่งในพระราชบัญญัติฉบับนี้มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

หมวดที่ 1 ความมุ่งหมายและหลักการ

มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ภูมิปัญญาและส่งเสริม สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความ ภูมิใจในความเป็นไทย ภูมิปัญญาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิด ริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลัก ดังนี้

- (1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
- (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- (3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 9 การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลัก ดังนี้

- (1) มีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ
- (2) มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- (3) มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาและจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและ ประเภทการศึกษา

(4) มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู ศึกษานิเทศก์และบุคลากรทางการศึกษาและการพัฒนา ครู ศึกษานิเทศก์และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

(5) ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา

(6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

หมวดที่ 4 แนวการจัดการศึกษา

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนา ตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อรรถาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความ เหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

(1) ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลกรวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(2) ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ยั่งยืน

(3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาไทย

(4) ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

(5) ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

มาตรา 24 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

(2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา

(3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

(4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

(5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

(6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ

ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสารของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ

มาตรา 28 หลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาสำหรับบุคคลตาม มาตรา 10 วรรคสอง วรรคสามและวรรคสี่ ต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ ให้จัดตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัยและศักยภาพ

สาระหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการและวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม

สำหรับหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา นอกจากคุณลักษณะในวรรคหนึ่งและวรรคสอง แล้ว ยังมีความมุ่งหมายเฉพาะที่จะพัฒนาวิชาการ วิชาชีพชั้นสูงและการค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาสังคม

มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสารและรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

มาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

หมวดที่ 5 การบริหารและการจัดการ

มาตรา 40 ให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรีของแต่ละสถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำกับส่งเสริมและสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ

หมวดที่ 7 ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

มาตรา 57 ให้หน่วยงานทางการศึกษาระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาและยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา

หมวดที่ 8 ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

มาตรา 58 ให้มีภาระระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงิน และทรัพย์สิน ทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กร เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น และต่างประเทศมาใช้ จัดการศึกษา ดังนี้

(1) ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยอาจจัดเก็บภาษี เพื่อการศึกษาได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

(2) ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่นระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สินและทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษา และมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษา โดยเปิดโอกาสให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการและความเหมาะสมของชุมชน การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ที่ท้องถิ่นให้สอดคล้องและสัมพันธ์ กับความต้องการของท้องถิ่น จึงเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สามารถจัดทำขึ้น ได้เพื่อพัฒนากระบวนการสอนให้มีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพของ สังคมและประเทศชาติต่อไป

2. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 นี้ ได้พัฒนาให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ซึ่งกำหนดให้ จัดการศึกษาตามหลักสูตรต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมแห่งความเป็นไทยในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนา ทักษะและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นอย่างต่อเนื่อง ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2544)

2.1 หลักการ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดหลักการสำคัญ ไว้ดังนี้

- 1) เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความ เป็นสากล
- 2) เป็นการศึกษาเพื่อปวงชนที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

- 3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาธรรมชาติ และเต็มศักยภาพ
- 4) เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลา และการจัดการเรียนรู้
- 5) เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

2.2 จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดจุดหมายซึ่งถือว่าเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังต่อไปนี้

- 1) เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา
- 2) มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
- 3) มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและเทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์
- 4) มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะการดำเนินชีวิต
- 5) รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
- 6) มีประสิทธิภาพในการผลิตและบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าผู้บริโภค
- 7) เข้าใจประวัติศาสตร์ของชาติไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- 8) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ความเป็นไทย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 9) รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสิ่งดีงามให้สังคม

2.3 โครงสร้างของหลักสูตร

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักสูตร จุดมุ่งหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้จึงได้มีการกำหนดโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

ระดับช่วงชั้น กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น คือ

- 1) ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3
- 2) ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6
- 3) ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3
- 4) ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

2.4 สารระการการเรียนรู้

กำหนดสารระการการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้และคุณธรรมหรือค่านิยม จริยธรรมของผู้เรียนไว้ 8 กลุ่มสาระ ดังนี้

- 1) กลุ่มสารระการการเรียนรู้ภาษาไทย
- 2) กลุ่มสารระการการเรียนรู้คณิตศาสตร์
- 3) กลุ่มสารระการการเรียนรู้วิทยาศาสตร์
- 4) กลุ่มสารระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- 5) กลุ่มสารระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา
- 6) กลุ่มสารระการเรียนรู้ศิลปะ
- 7) กลุ่มสารระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี
- 8) กลุ่มสารระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ

2.5 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้ผู้เรียนตามกลุ่มสารระการการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมโดยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญาและการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนจะต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่อาชีพและการมีงานทำ

2) กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจรตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์

2.6 มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสารระการการเรียนรู้ 8 กลุ่มที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพของผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อให้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2) มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นเป็นมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3,6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3,6 มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เข้มข้นตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมขึ้นมาได้เอง

2.7 เวลาเรียน

- 1) ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง
- 2) ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง
- 3) ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000-1,200 ชั่วโมง
- 4) ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง

โดยเฉลี่ยแล้ว ช่วงชั้นที่ 1-2 มีเวลาเรียนเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง ช่วงชั้นที่ 3 มีเวลาเรียนเฉลี่ยวันละ 5-6 ชั่วโมง และช่วงชั้นที่ 4 มีเวลาเรียนเฉลี่ยไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง จากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งใช้เป็นแกนหลักในการจัดการเรียนรู้อย่างเต็มรูปแบบ ผสมผสานกับเทคนิคและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายสาระเนื้อหา สื่อการเรียน แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ท้องถิ่น และภูมิปัญญาของท้องถิ่น โดยเน้นผู้เรียนที่เป็นศูนย์กลาง มีวิธีสอนแบบบูรณาการ และประเมินผลตามสภาพจริง

2.8 จัดหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำหรับผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถปรับใช้ได้กับการศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งในระบบ นอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ส่วนการจัดการศึกษาปฐมวัย กำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยเป็นการเฉพาะ เพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาการและเตรียมการและเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเข้าเรียนชั้นประถมศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สถานศึกษานำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษานั้น กำหนดโครงสร้างที่เป็นสาระการเรียนรู้ จำนวนอย่างกว้างๆ มาตรฐานการเรียนรู้แสดงคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบ 12 ปี และเมื่อจบการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นของสาระการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม สถานศึกษาต้องนำโครงสร้างดังกล่าวไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษา โดยคำนึงถึงสภาพปัญหาความพร้อม เอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยสถานศึกษาต้องจัดทำรายวิชาในแต่ละกลุ่มให้ครบถ้วนตาม

มาตรฐานที่กำหนด นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมเป็นหน่วยการเรียนรู้ รายวิชาใหม่ ๆ รายวิชาที่มีความเข้มข้นอย่างหลากหลาย ให้ผู้เรียนเลือกเรียนได้ตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล(กรมวิชาการ,2544) สถานศึกษาต้องจัดสาระการเรียนรู้ให้ครบทั้ง 8 กลุ่ม ในทุกช่วงชั้นให้เหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้ และระดับพัฒนาการของผู้เรียน โดยในช่วงการศึกษาภาคบังคับ ช่วงชั้นที่ 1-3 (ป.1-ม.3) จัดหลักสูตรเป็นรายปี ส่วนช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-ม.6) จัดหลักสูตรเป็นหน่วยกิต โดยยึดหลักดังนี้

1) ช่วงชั้นที่ 1-2 (ป.1-ป.6) หลักสูตรที่ได้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ทักษะพื้นฐานด้วยการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ การติดต่อสื่อสาร และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ เน้นการบูรณาการอย่างสมดุลทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และวัฒนธรรม

2) ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-ม.3) หลักสูตรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสำรวจความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตนเอง และพัฒนาบุคลิกภาพของตน พัฒนาความสามารถ ทักษะพื้นฐานด้านการเรียนรู้ และทักษะในการดำเนินชีวิต ให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดี และความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถเสริมสร้างสุขภาพส่วนตนและชุมชน มีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้พื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ

3) ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-ม.6) หลักสูตรที่มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะ เฉพาะด้าน มุ่งปลูกฝังความรู้ ความสามารถ และทักษะในวิทยาการและเทคโนโลยี เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพมุ่งมั่นพัฒนาตนและประเทศตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำและผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ

2.9 การจัดการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 22 กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนต้องมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้น ครูผู้สอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นชี้แนะ เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตน การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากจะมุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณแล้ว ยังมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าในตนเอง เข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึง

พัฒนาการทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบวิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนรู้การสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้ธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้คุณธรรม ทั้งนี้ต้องพยายามนำกระบวนการจัดการ กระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ไปสอดแทรกในกระบวนการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เนื้อหา และกระบวนการต่าง ๆ ของสาระการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม การบูรณาการเป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกันหรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน การบูรณาการสถานศึกษาสามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ เช่น การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว การบูรณาการแบบสหวิทยาการและการบูรณาการแบบโครงการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลากหลายรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของสถานศึกษา

2.10 สื่อการเรียนรู้

ลักษณะของสื่อการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ควรมีความหลากหลาย ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งตีพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่นๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตาม เข้าใจง่าย และรวดเร็ว รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้งและต่อเนื่องตลอดเวลา เพื่อให้การสื่อการเรียนรู้ นั้นเป็นไปตามแนวการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้มีหน้าที่การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานควรดำเนินการดังนี้

- 1) จัดทำและจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้
- 2) ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้ สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน และสำหรับเสริมความรู้ของผู้สอน
- 3) ศึกษาวิธีการและการใช้สื่อการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพเหมาะสมหลากหลาย และสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน
- 4) ศึกษาวิธีการวิเคราะห์และประเมินคุณภาพมาตรฐานสื่อการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นเอง และเลือกนำมาใช้ประกอบการเรียนรู้ โดยมีการวิเคราะห์และประเมิน สื่อการเรียนรู้ที่ใช้อยู่กันอย่างสม่ำเสมอ
- 5) จัดหาหรือจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ในสถานศึกษา และในชุมชน เพื่อค้นคว้าแลกเปลี่ยนและพัฒนาสื่อสารการเรียนรู้

6) จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษาชุมชน ท้องถิ่น และสังคมอื่น

7) จัดให้มีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานเกี่ยวกับสื่อ และการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะ ๆ

2.11 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน รวมทั้งเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ สถานศึกษาจะต้องจัดทำหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน และเป็นมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ทั้งระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษาและระดับชาติ รวมทั้งการประเมินภายนอก เพื่อเป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา (กรมวิชาการ, 2544)

การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน มีจุดมุ่งหมาย คือ มุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่ เพียงใด ดังนั้นการวัดและประเมินผลจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลายเน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนและสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน

การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นและช่วงชั้น และนำข้อมูลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนคุณภาพของผู้เรียนให้ได้มาตรฐานการเรียนรู้

การประเมินคุณภาพระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น (ชั้น ป.3, ป.6, ม.3 และ ม.6) เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญได้แก่ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และภาษาอังกฤษ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา ของผู้เรียน และคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่งต่อไป

สรุปได้ว่าสถานศึกษาต้องดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆตามหลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างการจัดหลักสูตร การจัดเวลาเรียน การจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล โดยยึดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา มีความรู้คู่คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมแห่งความเป็นไทยในการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่าง

มีความสุข การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ยึดแนวทางการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นตามหลักการ จุดหมาย โครงสร้างการจัดหลักสูตร การจัดเวลาเรียน การจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดและ ประเมินผล โดยยึดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เช่นเดียวกัน

3. หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษา ต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างพื้นฐานการคิดและกลยุทธในการแก้ปัญหาและ วิฤตของชาติ ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

3.1 ความสำคัญ

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ ต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนตลอด 12 ปี ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จัดเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งประกอบด้วยแขนงวิชาที่หลากหลาย มีลักษณะเป็นสหวิทยาการ โดย นำวิทยาการแขนงต่าง ๆ ในสาขาสังคมศาสตร์มาหลอมรวมเข้าด้วยกัน ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา สังคมวิทยา จริยธรรม ปรัชญาและศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงเป็นกลุ่ม สาระการเรียนรู้ที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียน โดยมีเป้าหมายของ การพัฒนาความเป็นพลเมืองดีซึ่งถือเป็นความรับผิดชอบของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนั้น กลุ่ม สาระการเรียนรู้นี้ จึงจำเป็นต้องพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความงอกงามในด้านต่าง ๆ คือ

1) ด้านความรู้ จะให้ความรู้แก่ผู้เรียนในเนื้อหาสาระ ความคิดรวบยอด และ หลักการสำคัญของวิชาต่าง ๆ ในสังคมศาสตร์ ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อม รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญาและศาสนาตาม ขอบเขตที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับชั้น ในลักษณะบูรณาการ

2) ด้านทักษะกระบวนการ ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาให้เกิดทักษะและกระบวนการ ต่าง ๆ เช่น ทักษะการคิด ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการเรียนรู้ ทักษะกระบวนการกลุ่ม เป็นต้น

3) ด้านเจตคติและค่านิยม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะ ช่วยพัฒนาเจตคติและค่านิยมเกี่ยวกับประชาธิปไตยและความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เช่น รู้จักฟังตนเอง ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย มีความกตัญญู รักเกียรติภูมิแห่งตน มีนิสัยแห่งการเป็นผู้ผลิตที่ดี มีความพอดี ในการบริโภค เห็นคุณค่าของการทำงาน รู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักการทำงานเป็นทีม เคารพสิทธิของ ผู้อื่นและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความผูกพันกับกลุ่ม รักท้องถิ่น รักประเทศชาติ เห็นคุณค่า อนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม สรีรธานีในหลักธรรมของศาสนาและการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

4) ด้านการจัดการและการปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการทำงานกลุ่ม สามารถนำความรู้ ทักษะ ค่านิยมและเจตคติที่ได้รับการอบรมบ่มนิสัยมาใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของผู้เรียนได้

3.2 วิสัยทัศน์

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมกำหนดวิสัยทัศน์ ไว้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

1) เป็นศาสตร์แห่งการบูรณาการที่มุ่งให้เยาวชนเป็นผู้มีการศึกษา พร้อมทั้งจะเป็นผู้นำ เป็นผู้มีส่วนร่วม และเป็นพลเมืองที่ดีมีความรับผิดชอบ โดยนำความรู้จากอดีตมาสร้างความเข้าใจในกระบวนการเกิดสภาพแวดล้อมของมนุษย์ เพื่อการตัดสินใจในการดำรงชีวิตในสังคม นำความรู้เรื่องการเมืองการปกครองมาตัดสินใจในการปกครองชุมชน ท้องถิ่น และประเทศชาติของตน นำความรู้เรื่องการผลิต การแจกจ่าย การบริโภคสินค้าและบริการ มาตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการอยู่ในสังคม นำความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของจริยธรรม ศาสนา ตัดสินใจในการประพฤติปฏิบัติตนและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น นำวิธีการทางสังคมศาสตร์มาค้นหาคำตอบของปัญหาในสังคม กำหนดแนวทางการประพฤติปฏิบัติที่สร้างสรรค์ต่อส่วนรวม

2) บูรณาการสรรพความรู้ กระบวนการและปัจจัยต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้ ตามเป้าหมายของท้องถิ่นและประเทศชาติ การเรียนการสอนต้องใช้ข้อมูลความรู้ทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศชาติและระดับโลกเชื่อมโยงเข้าด้วยกันเพื่อความรู้ของผู้เรียน

3) สร้างผู้เรียนที่สามารถอธิบายประเด็นปัญหาร่วมสมัย ร่วมกับเพื่อนและผู้ใหญ่ สามารถแสดงจุดยืนในค่านิยม จริยธรรมของตนอย่างเปิดเผยและจริงใจ

4) การจัดการเรียนการสอนเป็นบรรยากาศของการส่งเสริมการคิดขั้นสูงในประเด็นหัวข้อที่ลึกซึ้ง ทำท่าย ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีความหมาย ได้รับการประเมินที่เน้นผู้เรียนนำความรู้มาประยุกต์ใช้จริงในการดำเนินชีวิต

5) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีการจัดเตรียมโครงการที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคม ที่ให้ผู้เรียนนำสิ่งที่เรียนไปใช้ได้จริงในการดำเนินชีวิต

นอกจากนี้ มีพื้นฐานแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ถือเป็นศาสตร์แห่งการบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอน ที่มีลักษณะการเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ในหลักสูตรเข้าด้วยกัน เช่น วิธีการและแนวคิดของนักวิทยาศาสตร์ กระบวนการของนักคณิตศาสตร์ ความคิดสร้างสรรค์ของศิลปิน นักดนตรี การสร้าง

ประสบการณ์ของนักคิดปะและทักษะการสื่อสารถ่ายทอดภาษาของนักภาษา ออกมาผสมผสานอย่างกลมกลืนในกลุ่มสาระการเรียนรู้

3.3 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียน (ช่วงชั้นที่ 2)

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม แก่ผู้เรียนในช่วงชั้นที่ 2 โดยการจัดการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้นี้จะส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ โดยจัดประสบการณ์การเรียนรู้และพัฒนา ดังนี้

1) ได้เรียนรู้เรื่องของจังหวัด ภาค และประเทศของตน ทั้งเชิงประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ลักษณะทางกายภาพของสังคม ประเพณีและวัฒนธรรม รวมทั้งการเมืองการปกครองและสภาพเศรษฐกิจ รวมทั้งความเป็นมาของประเทศไทย

2) ได้รับการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในเรื่องศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม ปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งการมีส่วนร่วมในศาสนพิธี และพิธีกรรมทางสังคมมากยิ่งขึ้น

3) ได้ศึกษาและปฏิบัติตนตามสภาพ บทบาท สิทธิและหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของท้องถิ่น ประเทศชาติ รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นของตนเองมากยิ่งขึ้น

4) ได้ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องราวของจังหวัด ภาคต่างๆของไทย กับประเทศเพื่อนบ้าน

5) ได้รับการพัฒนาแนวคิดทางสังคมศาสตร์ เพื่อขยายประสบการณ์ไปสู่ความเข้าใจในภูมิภาคซีกโลกตะวันออกและตะวันตก เกี่ยวกับศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมการดำเนินชีวิต การจัดระเบียบทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากอดีตถึงปัจจุบัน

3.4 สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (กรมวิชาการ, 2544)

สาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีดังนี้

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดเกี่ยวข้องกับศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม ปรัชญา ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ที่มุ่งศึกษามาตรฐานความประพฤติของพลเมือง และ

การยกระดับภาวะทางจิต ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีความรู้ ประสบการณ์และทักษะเกี่ยวกับจริยธรรม คุณธรรมที่ว่าด้วยหลักความประพฤติของกณฺดี และอุดมคติตามแนวความเชื่อของศาสนาที่ตนนับถือ

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ และประสบการณ์เกี่ยวกับหลักจริยธรรม คุณธรรมในการควบคุมความประพฤติ สามารถนำ แนวความคิด ความเชื่อและศรัทธาทางศาสนามาเป็นแนวทางให้ผู้เรียนมีอุดมคติในการดำเนินชีวิต และปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา เพื่อพัฒนาตนให้เป็นคนดี บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและ สิ่งแวดล้อมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

การดำเนินชีวิตในสังคมเป็นขอบข่ายสาระหลักที่มีแนวความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสังคมวิทยา มานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ และนิติศาสตร์ โดยศึกษาระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ในฐานะที่เป็น สมาชิกของสังคม มีวัฒนธรรม มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในกลุ่ม ศึกษาสถาบันทางสังคม การจัด ระเบียบทางสังคม มุ่งให้เกิดความเข้าใจต่อระบบการเมือง การปกครอง โดยเฉพาะบทบาทและ หน้าที่ในฐานะพลเมืองของประเทศในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ศึกษาจากระเบียบการบริหารราชการแผ่นดินไทย และหลักกฎหมายที่สำคัญ องค์ประกอบของ กระบวนการยุติธรรม ด้วยความคิดรวบยอดเหล่านี้ ทำให้ผู้เรียนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมี คุณภาพ

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์ ที่ เกี่ยวข้องกับกลุ่ม ชุมชน สังคม ที่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงและต่างกัน มีการขัดเกลาทางสังคมทั้ง ทางตรงและทางอ้อม ในฐานะสมาชิกที่อยู่ร่วมกัน บรรทัดฐานทางสังคม มีระบบค่านิยม ความเชื่อ ประเพณีทางสังคม สถาบันต่าง ๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางสังคม รวมทั้งสามารถวิเคราะห์สภาพ สังคม วัฒนธรรมและความเป็นอยู่ระหว่างสังคมไทยกับสังคมอื่นใน โลกให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อ กัน

นอกจากนี้ผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะต้องเรียนรู้ และแสวงหาประสบการณ์ทางด้านระบบการเมือง การปกครองของประเทศต่าง ๆ ในโลกโดยเฉพาะ ระบบการเมืองการปกครองของประเทศไทย ภายใต้รัฐธรรมนูญ ทั้งต้องเรียนรู้และเข้าใจ รัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ ระบบการปกครองท้องถิ่นและกฎหมาย สำคัญที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันของคนไทย เพื่อจะได้ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในวิถีทาง ประชาธิปไตยและมีส่วนร่วมต่อสังคมอย่างมีเหตุผล

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดเกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยาและสิ่งแวดล้อม ที่มุ่งให้มีความเข้าใจว่ามนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเพื่อตอบสนอง

ความต้องการและความจำเป็นที่ไม่จำกัด ในขณะที่ต้องดำเนินชีวิตอยู่ ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีความต้องการและความจำเป็นที่ไม่จำกัด ในขณะที่ต้องดำรงชีวิตอยู่ในสังคมท่ามกลางทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การแจกจ่ายและการบริโภคสินค้าและการบริการอย่างมีประสิทธิภาพทั้งในระดับประเทศและระดับโลก ตลอดจนบทบาทของเทคโนโลยีที่มีต่อการตัดสินใจทางเศรษฐกิจ มีความสามารถที่จะฉลาดเลือก ประเมิน คิดพิจารณาผลที่เกิดจากทางเลือกและตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดเกี่ยวข้องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ปรัชญา มานุษยวิทยา สังคมวิทยา และโบราณคดี ที่มุ่งให้มีความรู้ความเข้าใจว่า วิวัฒนาการ การดำเนินชีวิตของมนุษยชาตินั้นมีการสั่งสมตามกาลเวลาอย่างต่อเนื่องและเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย การศึกษาเรื่องราวในอดีตทำให้เกิดการเรียนรู้ว่า มนุษย์ในอดีตเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ในขณะดำรงชีวิตอยู่อย่างไร มีวิธีการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ทั้งที่ประสบผลสำเร็จและผิดพลาดอย่างไร อันจะเป็นการสร้างประสบการณ์และทางเลือกในการดำรงชีวิตแก่คนรุ่นหลังต่อไป

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับความเป็นมาของตนเอง ของสังคม และประเทศชาติว่ามีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องและเปลี่ยนแปลงมาสู่ปัจจุบันอย่างไร มีความสามารถในการตีความและอธิบายนัยสำคัญของเหตุการณ์ปัญหาและแบบแผนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เชิงประวัติศาสตร์ของประเทศและสังคมอื่นจากอดีตมาทำความเข้าใจในปัจจุบันและที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคต

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดเกี่ยวข้องเกี่ยวกับ ภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อมศึกษา ประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา ที่มุ่งให้มีความเข้าใจในเรื่องมิติสัมพันธ์ทางภูมิศาสตร์กับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในโลก ความสัมพันธ์ต่อกันและกัน และต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์ในการศึกษาความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในเชิงมิติสัมพันธ์ ทั้งในส่วนของประเทศไทยกับโลกที่เราอาศัยอยู่ มีความสามารถที่จะอธิบายลักษณะตำแหน่งแหล่งที่ แบบแผนและกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ปรากฏการณ์ของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม คิดวิเคราะห์และตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อสังคม คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของชาติและผลกระทบที่มีต่อโลก

องค์ความรู้ทั้ง 5 สาระนี้ จะต้องจัดให้ผู้เรียนเรียนรู้ครบทุกสาระในทุกปี ตลอด 12 ปีของการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ควรเป็นดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 เรื่องราวของตัวผู้เรียน ครอบครัว โรงเรียน เพื่อนบ้านและชุมชนที่อยู่อาศัยเชื่อมโยงกับสังคมอื่นทั้งในประเทศไทยและในโลก

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เรื่องราวของจังหวัดและภาคที่ผู้เรียนอาศัยอยู่ในประเทศไทย และภูมิภาคใกล้เคียงในโลก

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เรื่องราวของประเทศไทย ภูมิภาคต่าง ๆ ในโลก ตะวันออกและโลกตะวันตก ได้แก่ เอเชีย โอเชียเนีย แอฟริกา ยุโรป อเมริกาเหนือ และอเมริกาใต้

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ประวัติศาสตร์ไทย ประวัติศาสตร์โลก ภูมิศาสตร์ประเทศไทย เศรษฐกิจประเทศไทย ศาสนาและจริยธรรม โดยเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์ในสังคมโลก

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐานการเรียนรู้ในระดับช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีดังนี้
สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนา มาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐาน ส 1.2 ยึดมั่นในศิลปกรรม การกระทำความดี มีค่านิยมที่ดี และศรัทธา ในพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐาน ส 1.3 ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมและศาสนพิธีของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีตามกฎหมาย ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และการดำรงไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

มาตรฐาน ส 3.2 เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก
สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์และสามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผล มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในแง่ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย
สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ ตระหนักถึงความสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง ที่ปรากฏในระหว่างที่ ซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหาข้อมูล ภูมิสารสนเทศซึ่งจะนำไปสู่การใช้และการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิด การสร้างสรรค์วัฒนธรรม และมีจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สรุปได้ว่ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ เน้นการจัดการเรียนรู้จากสิ่งใกล้ตัวไปยังสิ่งที่อยู่ไกลตัว ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจธรรมชาติของ ตนเองและสิ่งแวดล้อม มีทักษะในการคิดแก้ปัญหาอย่างถูกต้องและมีเหตุผล เพื่อเป็นแนวทางในการ พัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ประเทศชาติและสังคมโลกต่อไป

4. หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนบ้าน

น้อยกลางคำแคนเหนือ

โรงเรียน ได้ดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม โดยตอบสนองหลักสูตรแกนกลาง มีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน ดังนี้ (หลักสูตรสถานศึกษา, 2544)

4.1 ความสำคัญ ธรรมชาติ และลักษณะเฉพาะ

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมมีความสำคัญในด้านการ พัฒนาคุณลักษณะต่าง ๆ ของผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี มีเหตุผล มีความคิดสร้างสรรค์ ยึดมั่นใน คุณธรรมนำความรู้เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข โดยใช้เทคนิควิทยาการจากเทคโนโลยี

สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์มาปรับใช้ในการดำรงชีวิตให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคม จึงจำเป็นจะต้องพัฒนาผู้เรียนผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) ด้านความรู้ จะให้ความรู้แก่ผู้เรียนในเนื้อหาสาระ ความคิดรวบยอด และหลักการสำคัญของวิชาต่าง ๆ ในสังคมศาสตร์ ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อม รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญาและศาสนาตามขอบเขตที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับชั้น ในลักษณะบูรณาการ

2) ด้านทักษะกระบวนการ ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาให้เกิดทักษะและกระบวนการต่าง ๆ เช่น ทักษะทางวิชาการ ทักษะทางสังคม เป็นต้น

3) ด้านเจตคติและค่านิยม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะช่วยพัฒนาเจตคติและค่านิยมเกี่ยวกับประชาธิปไตยและความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เช่น รู้จักพึ่งตนเอง ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย มีความกตัญญู รักเกียรติภูมิแห่งตน มีนิสัยแห่งการเป็นผู้ผลิตที่ดี มีความพอดีในการบริโภค เห็นคุณค่าของการทำงาน รู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักการทำงานเป็นทีม เคารพสิทธิของผู้อื่นและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความผูกพันกับกลุ่ม รักท้องถิ่น รักประเทศชาติ เห็นคุณค่าอนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม สรีทธาในหลักธรรมของศาสนาและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ความสำคัญของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและทางสังคมแล้ว ยังมีทักษะกระบวนการต่าง ๆ ที่จะสามารถนำมาใช้ประกอบในการตัดสินใจได้อย่างรอบคอบในการดำเนินชีวิต และการมีส่วนร่วมในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในฐานะพลเมืองดี ตลอดจนนำความรู้ทางจริยธรรม หลักธรรมทางศาสนา มาพัฒนาตนเองและสังคม ทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ดังนั้น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจึงต้องเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ ในหลักสูตรเข้าด้วยกัน เป็นศาสตร์บูรณาการวิชาความรู้จากที่ต่าง ๆ วิธีการและแนวคิดของนักวิทยาศาสตร์ กระบวนการของนักคณิตศาสตร์ ความคิดสร้างสรรค์ของนักศิลปะ นักดนตรี ประสบการณ์ของนักศิลปะและทักษะการถ่ายทอดภาษาออกมา เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติในการเรียนการสอน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงไม่ใช่การเรียนแต่เนื้อหาความรู้ แต่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นนักคิดวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหา นำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ เน้นการเรียนการสอนที่บูรณาการความรู้จากสาระวิชาต่าง ๆ มาหลอมเข้าด้วยกันในประเด็นปัญหาหรือเรื่องที่ศึกษา การจัดวางหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ จึงมักจะเป็นปัญหาที่เป็นการบูรณาการ ซึ่งนำมาจากผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ปัญหา หรือโครงการที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ

ที่ผู้เรียนต้องการแสวงหาและรวบรวมมาเป็นประเด็นปัญหาหรือโครงการเหล่านั้นอาจเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสาระหลักต่าง ๆ หรือกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น การนำสาระการเรียนรู้มาให้ผู้เรียน เป็นเรื่องที่ครูต้องค้นหาออกแบบเอง มิใช่นำมาจากหัวข้อของหนังสือเรียน สาระการเรียนรู้ในลักษณะนี้จะสะท้อนให้เห็นภาพรวมของแนวคิดต่าง ๆ ได้กว้างขวางและลึกซึ้ง มองเห็นวิธีการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ได้ความรู้ในสาระการเรียนรู้นั้นได้หลากหลายวิธี ไม่ว่าจะด้วยการเรียนเป็นกลุ่ม เป็นรายบุคคล การศึกษาวิจัย การลงมือปฏิบัติงาน การสำรวจภาคสนาม การทดลองในห้องปฏิบัติการ และการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เป็นต้น สาระการเรียนรู้ในลักษณะนี้จึงต้องใช้เวลาในการศึกษานานพอสมควรจึงจะมีความหมายต่อผู้เรียน

4.2 วิสัยทัศน์

โรงเรียนได้กำหนดวิสัยทัศน์กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ไว้คือ ผู้เรียนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย มีความรู้ มีทักษะและกระบวนการ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ มีความรับผิดชอบ บูรณาการสรรพความรู้เพื่อการตัดสินใจ นำตนเองและผู้อื่นเชื่อมโยงสู่โลกแห่งความจริงในชีวิตได้

4.3 คุณภาพผู้เรียน

โรงเรียนได้กำหนดให้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระพื้นฐาน ที่มีลักษณะเป็นศาสตร์แห่งพหุวิทยาการ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการ มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมอันพึงประสงค์ รวมทั้งได้แสดงบทบาทและความรับผิดชอบต่อตนเอง และผู้อื่น มีจุดเน้นในการสร้างคุณภาพผู้เรียน ดังนี้

- 1) ยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ สามารถนำหลักธรรมคำสอนไปใช้ปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันได้ เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเอง อยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม
- 2) ยึดมั่น ศรัทธาและธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ปฏิบัติตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมไทย รวมทั้งถ่ายทอดสิ่งที่ดีงามไว้เป็นมรดกของชาติ เพื่อสันติสุขของสังคมไทยและสังคมโลก
- 3) มีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และสามารถนำหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 4) เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ภาควิชาใจในความเป็นไทย ทั้งในอดีตและปัจจุบัน สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์วิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ และนำไปสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้

5) มีปฏิสัมพันธ์ที่ค้ำจุนระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เป็นผู้สร้างวัฒนธรรมและมีจิตสำนึก อนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

4.4 สารการเรียนรู้

สารการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีดังนี้

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดเกี่ยวข้องกับศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม ปรัชญา ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ที่มุ่งศึกษามาตรฐานความประพฤติของพลเมือง และการยกระดับภาวะทางจิต ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีความรู้ ประสบการณ์และทักษะเกี่ยวกับจริยธรรม คุณธรรมที่ว่าด้วยหลักความประพฤติของคนดีและอุดมคติตามแนวความเชื่อของศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

การดำเนินชีวิตในสังคมเป็นขอบข่ายสาระหลักที่มีแนวความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสังคมวิทยา มานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ และนิติศาสตร์ โดยศึกษาระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม มีวัฒนธรรม มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในกลุ่ม ศึกษาสถาบันทางสังคม การจัดระเบียบทางสังคม มุ่งให้เกิดความเข้าใจต่อระบบการเมือง การปกครอง โดยเฉพาะบทบาทและหน้าที่ในฐานะพลเมืองของประเทศในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ศึกษาจากระเบียบการบริหารราชการแผ่นดินไทย และหลักกฎหมายที่สำคัญ องค์ประกอบของกระบวนการยุติธรรม ด้วยความคิดรวบยอดเหล่านี้ ทำให้ผู้เรียนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดเกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยาและสิ่งแวดล้อม ที่มุ่งให้ความเข้าใจว่ามนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเพื่อตอบสนองความต้องการและความจำเป็นที่ไม่จำกัด ในขณะที่ต้องดำเนินชีวิตอยู่ ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีความต้องการและความจำเป็นที่ไม่จำกัด ในขณะที่ต้องดำรงชีวิตอยู่ในสังคมท่ามกลางทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ปรัชญา มานุษยวิทยา สังคมวิทยา และโบราณคดี ที่มุ่งให้มีความรู้ความเข้าใจว่า วิวัฒนาการ การดำเนินชีวิตของมนุษยชาตินั้นมีการสั่งสมตามกาลเวลาอย่างต่อเนื่องและเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย การศึกษาเรื่องราวในอดีตทำให้เกิดการเรียนรู้ว่า มนุษย์ในอดีตเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ในขณะดำรงชีวิตอยู่อย่างไร มีวิธีการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ทั้งที่ประสบผลสำเร็จและผิดพลาดอย่างไร อันจะเป็นการสร้างประสบการณ์และทางเลือกในการดำรงชีวิตแก่คนรุ่นหลังต่อไป

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดเกี่ยวข้องกับ ภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อมศึกษา ประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา ที่มุ่งให้มีความเข้าใจในเรื่องมิติสัมพันธ์ทางภูมิศาสตร์กับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในโลก ความสัมพันธ์ต่อกันและกัน และต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์ในการศึกษาความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในเชิงมิติสัมพันธ์ ทั้งในส่วนของประเทศไทยกับโลกที่เราอาศัยอยู่ มีความสามารถที่จะอธิบายลักษณะตำแหน่งแหล่งที่ แบบแผนและกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษา ปรากฏการณ์ของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ทิศวิเคราะห์และตัดสินใจใน ปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อสังคม คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของชาติและผลกระทบที่มีต่อโลก

องค์ความรู้ทั้ง 5 สาระนี้ จะต้องจัดให้ผู้เรียนเรียนรู้ครบทุกสาระในทุกปี ตลอด 12 ปีของการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ควรเป็นดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 เรื่องราวของตัวผู้เรียน ครอบครัว โรงเรียน เพื่อนบ้านและชุมชนที่อยู่อาศัยเชื่อมโยงกับสังคมอื่นทั้งในประเทศไทยและในโลก

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เรื่องราวของจังหวัดและภาคที่ผู้เรียนอาศัยอยู่ในประเทศไทย และภูมิภาคใกล้เคียงในโลก

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐานการเรียนรู้ในระดับช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีดังนี้

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนา มาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐาน ส 1.2 ยึดมั่นในศีลธรรม การทำความดี มีค่านิยมที่ดี และศรัทธา ในพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐาน ส 1.3 ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมและศาสนพิธีของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีตามกฎหมาย ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และการดำรงไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

มาตรฐาน ส 3.2 เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์และสามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผล มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในแง่ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ ตระหนักถึงความสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง ที่ปรากฏในระหว่างที่ ซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหาข้อมูล ภูมิสารสนเทศซึ่งจะนำไปสู่การใช้และการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม และมีจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

4.5 โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

โรงเรียนบ้านน้อยกลางคำแคนเหนือ ได้จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยกำหนดสาระในรายละเอียดเป็นรายปี/รายภาคเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน ได้กำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาไว้ดังนี้

ตารางที่ 1 โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านน้อยกลางคำแคนเหนือ

กลุ่มสาระการเรียนรู้	สัดส่วนเวลาเรียน(ชั่วโมง)/ปี					
	ช่วงชั้นที่ 1 (ป. 1-3)			ช่วงชั้นที่ 2 (ป. 4-6)		
	ป.1	ป.2	ป.3	ป.4	ป.5	ป.6
ภาษาไทย	240	240	240	160	160	160
คณิตศาสตร์	200	200	200	160	160	160
วิทยาศาสตร์	80	80	80	120	120	120
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	80	80	80	80	80	80
สุขศึกษาและพลศึกษา	80	80	80	80	80	80
ศิลปะ	80	80	80	80	80	80
การงานอาชีพและเทคโนโลยี	80	80	80	120	120	120
ภาษาต่างประเทศ	80	80	80	120	120	120
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	80	80	80	80	80	80
รวม	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000

จากตารางโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านน้อยกลางคำแคนเหนือ ช่วงชั้นที่ 2 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม พบว่า สาระการเรียนรู้นี้เป็นสาระหลักของหลักสูตร ที่เน้นเรื่องการสร้างคน ซึ่งอยู่ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรสถานศึกษา และเมื่อวิเคราะห์แล้วยังพบว่า สาระการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับจุดเด่นของชุมชนมากที่สุดคือ สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ รวมทั้งผู้วิจัยมีความสนใจในกลุ่มสาระนี้ จึงนำมาสร้างหน่วยการเรียนรู้ เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สัมพันธ์กับแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

5. การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้

ในการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลด้านเนื้อหา ด้านผู้เรียน และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการสอน โดยยึดแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นหลัก ในการกำหนดหัวเรื่องก่อนแล้วพัฒนาหัวเรื่องให้สมบูรณ์ให้สอดคล้องกับการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา พุทธศักราช 2544 หน่วยการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีการศึกษามาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ เป็นแกนหลัก มีขั้นตอนการพัฒนา ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

- 5.1 นำสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค มาวิเคราะห์แยกเป็นหัวข้อเรื่อง
- 5.2 นำหัวข้อเรื่อง/หัวข้อย่อยกำหนดเป็นหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งทำได้หลายรูปแบบ ดังนี้
  - 1) นำหัวข้อเรื่อง/ หัวข้อย่อยมาเขียนเป็นหน่วยการเรียนรู้
  - 2) นำหัวข้อเรื่อง/ หัวข้อย่อยมาบูรณาการ โดยพิจารณาจากสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกัน เช่น บูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ บูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นต้น
- 5.3 ตั้งชื่อหน่วยการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้
- 5.4 กำหนดเวลาของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ตามความเหมาะสม
- 5.5 บูรณาการหน่วยการเรียนรู้ให้เป็นหน่วยการเรียนรู้ที่มีมิติสัมพันธ์(Thematic unit) คือ การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการทั้งภายในและระหว่างสาระการเรียนรู้ หรือเป็นการบูรณาการเฉพาะเรื่องตามลักษณะสาระการเรียนรู้ หรือเป็นการบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน โดยพิจารณาจากผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้
  - 1) กำหนดรูปแบบของหน่วยการเรียนรู้
    - รูปแบบการใช้หัวเรื่องเป็นหลัก
    - รูปแบบการใช้วรรณกรรมเป็นศูนย์กลาง
    - รูปแบบการผสมผสานความคิดรวบยอด หรือ การแก้ปัญหาเป็นหลัก(Problems Solving)เป็นรูปแบบการเลือกแนวคิดรวบยอด(Concept) จากเนื้อหาต่าง ๆ ผสมผสานกัน
  - 2) กำหนดแนวคิดรวบยอด โดยการระดมสมองเพื่อสร้างความคิดรวบยอด การสอนแนวการจัดกิจกรรม บนที่ความคิดทั้งหมด เพื่อการสร้างหน่วยการเรียนรู้
  - 3) ตรวจสอบแนวคิดกับคู่มือเอกสารหลักสูตร และตรวจสอบแหล่งเรียนรู้จากห้องสมุดทั้งของโรงเรียน ชุมชน การจัดทำสนศึกษา วิทยากรท้องถิ่น เป็นต้น
  - 4) การสร้าง Web Curriculum เป็น Planning Web ให้เห็นภาพโดยรวม ทั้งเครือข่ายคอมพิวเตอร์ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ และการสร้าง/กำหนดจุดประสงค์ของหน่วยการเรียนรู้

- 5) การสร้างกิจกรรม โดยจัดทำแผนภูมิกิจกรรม ในกิจกรรม 3 ลักษณะ คือ
  - กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้
  - กิจกรรมพัฒนาหน่วยการเรียนรู้
  - กิจกรรมสรุปผลหน่วยการเรียนรู้
- 6) กำหนดแนวทางการประเมินและประสิทธิภาพของหน่วยการเรียนรู้
- 7) ประเมินผลการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน คือ
  - ด้านความรู้
  - ด้านทักษะกระบวนการ
  - ด้านเจตคติและค่านิยม

5.6 การจัดทำรายวิชาสหวิทยาการ(Interdisciplinary) เป็นรายวิชาที่นำเนื้อหาของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มาบูรณาการ โดยจัดทำหัวเรื่องและกำหนดความคิดรวบยอด จากหลักสูตรมาประสานสัมพันธ์กัน เช่น การพัฒนาชุมชนเพื่อการพัฒนาประเทศ ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

- 1) สังคมศึกษา : การพัฒนาชุมชน
- 2) วิทยาศาสตร์ : การใช้ปุ๋ยในการพัฒนาเกษตรชุมชน
- 3) เทคโนโลยี : คอมพิวเตอร์ในการพัฒนาการสื่อสาร
- 4) การเกษตร : นวัตกรรมเกษตรในการเพิ่มผลผลิต
- 6) ศิลปะ : การออกแบบผลิตผลการเกษตรเพื่อการอุตสาหกรรม
- 7) ภูมิปัญญาชาวบ้าน : การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการพัฒนาวิถีชีวิตในชุมชน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีนัยสำคัญการอ่าน การเขียน การแสวงหาความรู้เพื่อให้เป็นคนทันสมัย รู้จักประหยัดเวลาและทรัพยากร เห็นคุณค่าของการประหยัดในเชิงเศรษฐกิจและการดำรงชีวิตอย่างสร้างสรรค์

จากเป้าหมายจะนำไปสู่การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ ที่มีจุดเน้นลักษณะเฉพาะของหน่วยการเรียนรู้และการสร้างคุณสมบัติของผู้เรียน อันเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งสามารถสรุปขั้นตอนการจัดทำหน่วยได้ดังนี้

1. พัฒนารายวิชาให้เป็นรายวิชาสหวิทยาการ
2. ประชุมครูผู้สอน
3. กำหนดแนวคิด
4. จัดทำตารางเนื้อหา
5. กำหนดคาบเวลาเรียน/สัปดาห์
6. ออกแบบกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้
7. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

เมื่อกำหนดการเรียนรู้เสร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้ว นำหน่วยการเรียนรู้ไปออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ ตามแนวบูรณาการแบบพหุวิทยาการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนมีอิสระในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบ แต่อย่างไรก็ตามผู้สอนควรเลือกปฏิบัติตามนโยบายของโรงเรียนที่กำหนดไว้ หรือรูปแบบที่เห็นว่าผู้สอนมีความสะดวกต่อการนำไปใช้มากที่สุดตามความเหมาะสม ซึ่งสรุปขั้นตอนของการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

1. วิเคราะห์ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี/รายภาค หรือจากหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดว่า ผลการเรียนรู้ใดอยู่ในแผนการเรียนรู้ใด โดยเขียนแตกออกเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้ครบทั้ง 3 ด้านคือ ด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการ และด้านเจตคติ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม
2. วิเคราะห์สาระการเรียนรู้จากผลการเรียนรู้ที่คาดหวังด้านความรู้ โดยวิธีการดังนี้
  - 1) เลือกและขยายสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น
  - 2) สาระที่เรียนต้องมีความเที่ยงตรง ปฏิบัติจริง ทันสมัยและเป็นตัวแทนของความรู้ในหน่วยการเรียนรู้
  - 3) มีความสำคัญทั้งในแนวกว้างและในแนวลึก
  - 4) มีความน่าสนใจสำหรับผู้เรียน
  - 5) สามารถเรียนรู้ได้ง่าย
  - 6) จัดสาระที่เรียนรู้ให้เรียงลำดับจากง่ายไปหายากและต่อเนื่อง
  - 7) จัดสาระการเรียนรู้ให้สัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ
3. วิเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยดำเนินการดังนี้
  - 1) เลือกวิธีการนำเข้าสู่บทเรียน
  - 2) เลือกรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผลการจัดการเรียนรู้ว่ามุ่งไปในทางทิศใด เน้นคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม
  - 3) ให้ผู้เรียนทำกิจกรรมตามขั้นตอนของรูปแบบการเรียนรู้ โดยยึดหลักความแตกต่างระหว่างบุคคล
  - 4) เน้นกิจกรรมที่ทำงานเป็นทีมมากกว่าทำงานตามลำพัง
  - 5) กิจกรรมที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติต้องนำเทคนิควิธีการต่าง ๆ มาเป็นเครื่องมือให้ผู้เรียนบรรลุตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
  - 6) กิจกรรมที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติควรสอดคล้องกับชีวิตประจำวันและชีวิตจริง
  - 7) กิจกรรมที่ปฏิบัติมีทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน
  - 8) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนและถ่ายทอดการเรียนรู้ไปสู่สถานการณ์ใหม่ ๆ พร้อมทั้งทำให้เกิดความจำระยะยาว

9) ตรวจสอบความเข้าใจ โดยให้ผู้เรียนสรุปความคิดรวบยอด รวมทั้งส่งเสริมให้เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้เข้ากับชีวิตและสิ่งที่จะเรียนต่อไป

4. วิเคราะห์กระบวนการวัดผลประเมินผล มีขั้นตอนดังนี้

- 1) วิธีวัดและประเมินผล ต้องสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
- 2) ใช้วิธีการวัดที่หลากหลาย
- 3) เลือกใช้ข้อมูลที่มีความเชื่อมั่น
- 4) แปรผลการวัดและประเมินผล เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุง

5. วิเคราะห์แหล่งเรียนรู้ โดยให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างหลากหลาย ทั้งในและนอกห้องเรียน เช่น จากธรรมชาติรอบตัว อันมีความงดงาม ความจริง ความดี จินตนาการ เครือข่ายต่าง ๆ เป็นต้น

ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ที่ใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ต้องปฏิบัติตามลำดับขั้นตอน เพราะในแต่ละขั้นตอนนี้จะมีความสำคัญเกี่ยวข้องกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสิ่งสำคัญประการแรกคือ การวิเคราะห์สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ที่มีการกำหนดไว้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อนำมากำหนดเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี/รายภาค ซึ่งในส่วนนี้จะต้องระบุนักเรียนที่มีความสามารถของผู้เรียนที่เกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ไปจนถึงปี/ภาคการศึกษา ในแต่ละขั้นตอนของการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ นั้น ต้องยึดหลักของการจัดทำสาระของหลักสูตรและความสอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นและชุมชนเป็นสำคัญ ซึ่งหน่วยการเรียนรู้นี้มีลักษณะของการ บูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ตามแนวทางการจัดการศึกษาของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และเป็นตัวกำหนดสาระการเรียนรู้แบบองค์รวมที่จะนำไปสู่การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังต่อไป

6. เอกสารเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เรียงลำดับตามหัวข้อต่อไปนี้

6.1 ความหมายของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

แหล่งความรู้ในชุมชน ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Community Resources ในภาษาไทย ได้มีผู้ใช้คำอื่นที่แตกต่างกันออกไปหลายคำ เช่น แหล่งความรู้ แหล่งความรู้ชุมชน แหล่งทรัพยากร ในท้องถิ่น แหล่งวิชาการในชุมชน แหล่งทรัพยากรในชุมชน เป็นต้น

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของคำว่า แหล่งความรู้ในชุมชน ไว้แตกต่างกันออกไปพอจะสรุปได้ดังนี้

Good (1973 อ้างถึงใน สุทธิดา สุภาชัยวัฒน์,2548) กล่าวว่า แหล่งความรู้ในท้องถิ่น หมายถึง แหล่งความรู้ที่ให้ความรู้แก่นักเรียน ซึ่งประกอบไปด้วยสถาบันและองค์กรต่าง ๆ อันประกอบด้วยบุคคลที่มีความสามารถในท้องถิ่น วัสดุต่าง ๆ และอำนาจทั้งหลายที่มีอิทธิพลต่อนักเรียนโดยทางตรงหรือทางอ้อม

สุวิทย์ มูลคำ, อรทัย มูลคำ (2545) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับสาระเศรษฐศาสตร์ว่า แหล่งเรียนรู้ในชุมชน หมายถึง สถานที่ของชุมชนที่ใช้เป็นที่ทำมาหากินในชุมชน เช่น ตลาด ร้านขายของชำ โรงงานขนาดเล็กในหมู่บ้านหรือสถานที่ที่รัฐหรือประชาชนจัดตั้งขึ้นหรือบุคลากรผู้ที่มีความรู้ด้านต่าง ๆ ในชุมชน

ลัดดา ศิลาอ่อน (2545) กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ในชุมชน หมายถึง แหล่งวิชาการหรือแหล่งทรัพยากร แหล่งข้อมูลในท้องถิ่นแต่ละแห่ง ซึ่งเป็นสถานที่ที่โรงเรียนตั้งอยู่ ประกอบไปด้วยบุคคลในชุมชนที่มีความชำนาญเฉพาะทาง สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่แก่นักเรียนได้ อาจเป็นเจ้าของที่ของรัฐ เอกชน ผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ผู้นำทางศาสนา หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ ชาวบ้านที่มีความรู้ประสบการณ์ที่ได้รับสั่งสมจากพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย หรือผู้รู้ในหมู่บ้าน สถานที่สำคัญในชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชนเช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ สถานีตำรวจ ที่ว่าการอำเภอ วัสดุอุปกรณ์ ที่มีอยู่ได้แก่ แผ่นพับ ม้วนวีดิทัศน์ สไลด์ หนังสือ รูปภาพ รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีที่ทางชุมชนจัดขึ้น ซึ่งสามารถนำมาจัดในการเรียนการสอน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนได้ดี

พรทิพย์ สมเนียงใต้ (2547) ได้ให้ความหมายของแหล่งเรียนรู้ในชุมชนว่า หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในชุมชนที่ครูสามารถนำมาประกอบการเรียนการสอนได้ ซึ่งอาจเป็น สภาพแวดล้อมที่อยู่บริเวณรอบ ๆ โรงเรียน เด็กสามารถที่จะเข้าไปศึกษาหาความรู้ได้ ประกอบด้วยบุคคล สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ กิจกรรมในชุมชน ซึ่งสามารถนำมาจัดการเรียนการสอนเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนเอง

เสาวรี พิมพ์สวัสดิ์ (2549) ได้ให้ความหมายของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน คือ แหล่งวิชาการหรือแหล่งทรัพยากรที่เข้าไปศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญ ซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งสิ่งที่เป็นธรรมชาติ หรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นไปได้ทั้งบุคคล สิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ในท้องถิ่นแต่ละแห่งซึ่งในแต่ละชุมชนก็จะแตกต่างกันออกไป

จากความหมายของแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้ในชุมชน หมายถึง สถานที่ บุคคล วัสดุอุปกรณ์ที่เป็นจุดเด่นของชุมชนนั้น ๆ ซึ่งนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ เพื่อให้แก่นักเรียนได้เห็นความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ๆ

6.2 ประเภทของแหล่งความรู้ในชุมชน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

แหล่งความรู้ในชุมชนมีอยู่มากมายหลายชนิด ในชุมชนแต่ละชุมชนย่อมมีแหล่งเรียนรู้ทุกชุมชนกระจายอยู่ทั่วไป การจัดประเภทของแหล่งความรู้ในชุมชนได้มีผู้รู้หรือนักการศึกษาได้จัดไว้แตกต่างกัน ดังนี้

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2526) ได้กล่าวถึงประเภทของแหล่งเรียนรู้ในชุมชนไว้ดังนี้

1) แหล่งวัสดุในชุมชน

(1) แหล่งวัสดุตามธรรมชาติ ได้แก่ สภาพแวดล้อมรอบโรงเรียน เช่น ตัวอย่างพืช เศษวัสดุ เป็นต้น

(2) แหล่งวัสดุได้เปล่า หมายถึง แหล่งวัสดุที่ครูจะไปขอวัสดุต่าง ๆ ที่จะนำมาสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมได้ เช่น ประเภทสิ่งพิมพ์

(3) แหล่งวัสดุให้ยืม หมายถึง แหล่งที่มีบริการโสตทัศนศึกษา ให้ประชาชนไปยืมใช้ เช่น ห้องสมุด เป็นต้น

(4) แหล่งชุมชนที่ต้องซื้อ เช่น ร้านค้า

2) แหล่งชุมชนประเภทสถานที่

(1) แหล่งชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่

(2) หน่วยงานบริษัท ห้างร้าน โรงงาน

(3) พิพิธภัณฑ์

(4) สถานที่สำคัญ

(5) ศูนย์วัฒนธรรม ปูนูนียสถานทางศาสนา

3) แหล่งชุมชนประเภทบุคคล อาจทำได้ 2 แนว คือ

(1) เชิญวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียนที่เรียน

(2) นำนักเรียนไปพบวิทยากร เชิญวิทยากรให้ความรู้

นิลมณี พิทักษ์ และคณะ (2540) ได้แบ่งประเภทของแหล่งความรู้ที่ใช้ในการเรียนการสอนวิชาสังคม แบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1) แหล่งความรู้ชุมชนเมือง เป็นแหล่งความรู้ที่มีอยู่ตามเมือง เช่น ในอำเภอ ในจังหวัด ในเขตเมืองหลวง ซึ่งมีอยู่มากมายทั่วไป ดังนี้

(1) วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ทั่วไปจัดเป็นวัสดุที่ไม่ใช่แล้ว นำมาประยุกต์ในการเรียนการสอนได้ เช่น กล้องกระจาย หนังสือพิมพ์ ปฏิทิน ฤกษ์พลาสดิก ขวดนมชนิดต่าง ๆ

(2) บุคคลในชุมชนเมือง เป็นแหล่งความรู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียนได้ เพราะเป็นผู้มีความเฉพาะ เช่น พ่อค้า นักธุรกิจ พนักงานสหกรณ์ แอร์โฮสเตส นักบิน แพทย์ พยาบาล พนักงานธนาคาร พนักงานเทศบาล ตำรวจ ทหาร ผู้แทนราษฎร เป็นต้น

(3) สถานที่ในเมือง ได้แก่อาคารสถานที่ สิ่งก่อสร้างที่สร้างขึ้น ในอดีตหรือในปัจจุบัน เพื่อแสดงความรุ่งเรืองในอดีต เรื่องของศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งเพื่อกิจกรรมของรัฐบาล หรือธุรกิจ เช่น โบราณสถาน พิพิธภัณฑ์ สวนสาธารณะ สวนสัตว์ โรงงานอุตสาหกรรม สถานที่ตำรวจ ที่ทำการไปรษณีย์ กระทรวงต่าง ๆ โรงพยาบาล โบสถ์ วัด มัสยิด

(4) กิจกรรมที่จัดขึ้นในเมือง เป็นกิจกรรมที่ทางรัฐบาล ทางรัฐหรือทางเอกชนจัดขึ้น ตามวาระสำคัญต่าง ๆ เป็นประเพณีสืบทอดกันมา เช่นวันสำคัญของชาติ กิจกรรมที่จัดขึ้นในวันเหล่านั้นเป็นการจัดขึ้นเพื่อระลึกถึงผู้มีพระคุณต่อชาติบ้านเมือง กิจกรรมที่จัดขึ้นนี้จะให้ข้อมูล แก่นักเรียนอย่างดี ในเรื่องของพิธีกรรมในวันสำคัญ

2) แหล่งความรู้ในท้องถิ่น

ท้องถิ่นของประเทศไทยนั้นมีลักษณะเป็นสังคมของการเกษตร ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพการเกษตรเป็นอาชีพหลัก แหล่งความรู้ประเภทนี้จึงเกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ดังนี้

(1) วัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่น เป็นวัสดุที่หาได้ง่ายและมีอยู่ตามท้องถิ่นทั่วไป สามารถนำมาดัดแปลงปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับการเรียนการสอนได้ดี เช่น ฟางข้าว ดิน หิน ไม้ไผ่ หล้าเพ็ก ผักตบชวา ใบไม้ เป็นต้น

(2) บุคคลในท้องถิ่น เป็นแหล่งความรู้ที่ใช้บุคคลในท้องถิ่นที่มีความรู้ ความชำนาญ เกี่ยวกับเรื่องที่จะให้นักเรียนได้รับความรู้หรือเพื่อตอบปัญหาข้อสงสัยให้แก่ นักเรียน บุคคลเหล่านี้ ได้แก่ พระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ช่างฝีมือ ชาวสวน ชาวนา ชาวไร่ ชาวประมง เป็นต้น

(3) สถานที่ในท้องถิ่น ได้แก่สิ่งก่อสร้างขึ้นมาในอดีตจนเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ได้ดี รวมทั้งสถานที่ทั่วไปที่มีอยู่ในท้องถิ่น ได้แก่โบราณสถาน วัด ไร่ นา สวน ฝาย ป่า ภูเขา ชายทะเล บ่อเลี้ยงปลา เป็นต้น

(4) กิจกรรมในท้องถิ่น หมายถึงงานประเพณีทางศาสนา เป็นประเพณีที่สำคัญของท้องถิ่นที่ประชาชนในท้องถิ่นได้ประพฤติปฏิบัติต่อกันมา เป็นเรื่องเกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรม

ประเภทของแหล่งความรู้วิชาสังคมศึกษาทั้ง 2 ประเภทนั้น มีประโยชน์ต่อการเรียนการสอน วิชาสังคมศึกษามาก แต่อยู่ที่ว่าครูจะมีวิธีการมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษาได้อย่างไร ในเมื่อสิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้นักเรียนและครู

6.3 รูปแบบการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

เมื่อนำโครงสร้างของการใช้แหล่งความรู้ในชุมชนประเภทต่าง ๆ มาใช้ในการเรียนการสอนอย่างมีระบบ จะได้รูปแบบการสอนโดยใช้แหล่งความรู้ในชุมชน ดังนี้ (นิลฉณี พิทักษ์, 2540)

ขั้นที่ 1 ขั้นนำเสนอ

ใช้สถานการณ์ กรณีตัวอย่าง ข่าวเหตุการณ์ สื่ออื่น ๆ เช่น รูปภาพ สไลด์ เสนอให้นักเรียนดู พร้อมทั้งประเด็นปัญหาเพื่อให้ผู้เรียนวิเคราะห์สถานการณ์ กรณีตัวอย่าง ข่าว เหตุการณ์นั้น ๆ เพื่อไปสู่การได้มาซึ่งคำตอบ ซึ่งจะได้มาจากแหล่งความรู้ในชุมชน ด้วยการตั้งจุดประสงค์การศึกษาความรู้จากชุมชน เมื่อกำหนดจุดประสงค์ได้แล้ว มีการปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน ถึงแหล่งความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนว่ามีความรู้อะไรบ้างที่จะสามารถตอบปัญหาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 2 ขั้นวางแผน

เป็นขั้นที่เตรียมการใช้แหล่งความรู้ในชุมชน ที่ร่วมกันสรุปได้ในขั้นนำเสนอ ซึ่งจะต้องมีการเตรียมการล่วงหน้า ดังนี้

- 2.1 เตรียมนักเรียนให้เกิดความพร้อม ความร่วมมือ ด้วยการแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่ม แต่ละกลุ่มให้มีการเลือกประธาน เลขานุการกลุ่ม แบ่งบทบาทหน้าที่ให้สมาชิกแต่ละคนร่วมกันรับผิดชอบ
- 2.2 ร่วมกันอภิปรายถึงวิธีการที่ได้มาจากแหล่งความรู้ นั้น ๆ เช่น ใช้การจดบันทึก การฟัง การสังเกต การซักถาม ซึ่งจะต้องมีการเตรียมคำถามที่จะใช้ตามความเหมาะสมกับลักษณะของแหล่งความรู้ในชุมชนนั้น ๆ เช่น คำถามถามวิทยากร การสัมภาษณ์พนักงานธนาคาร ฯลฯ
- 2.3 ตกลงระเบียบ กฎเกณฑ์การศึกษาแหล่งความรู้ในชุมชน ในเรื่องการแต่งกาย การเดินทาง กิริยามารยาท การซักถาม การขอบคุณ การตรงต่อเวลา
- 2.4 จัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ เช่น สมุด ปากกา เทป กล้องถ่ายรูป ฯลฯ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 2.5 ซักซ้อมถึงแผนในการป้องกัน แก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น เช่น การตรงต่อเวลา การเดินทางตามกฎจราจร
- 2.6 กำหนดรูปแบบการประเมินผลจากการใช้แหล่งความรู้ในชุมชน

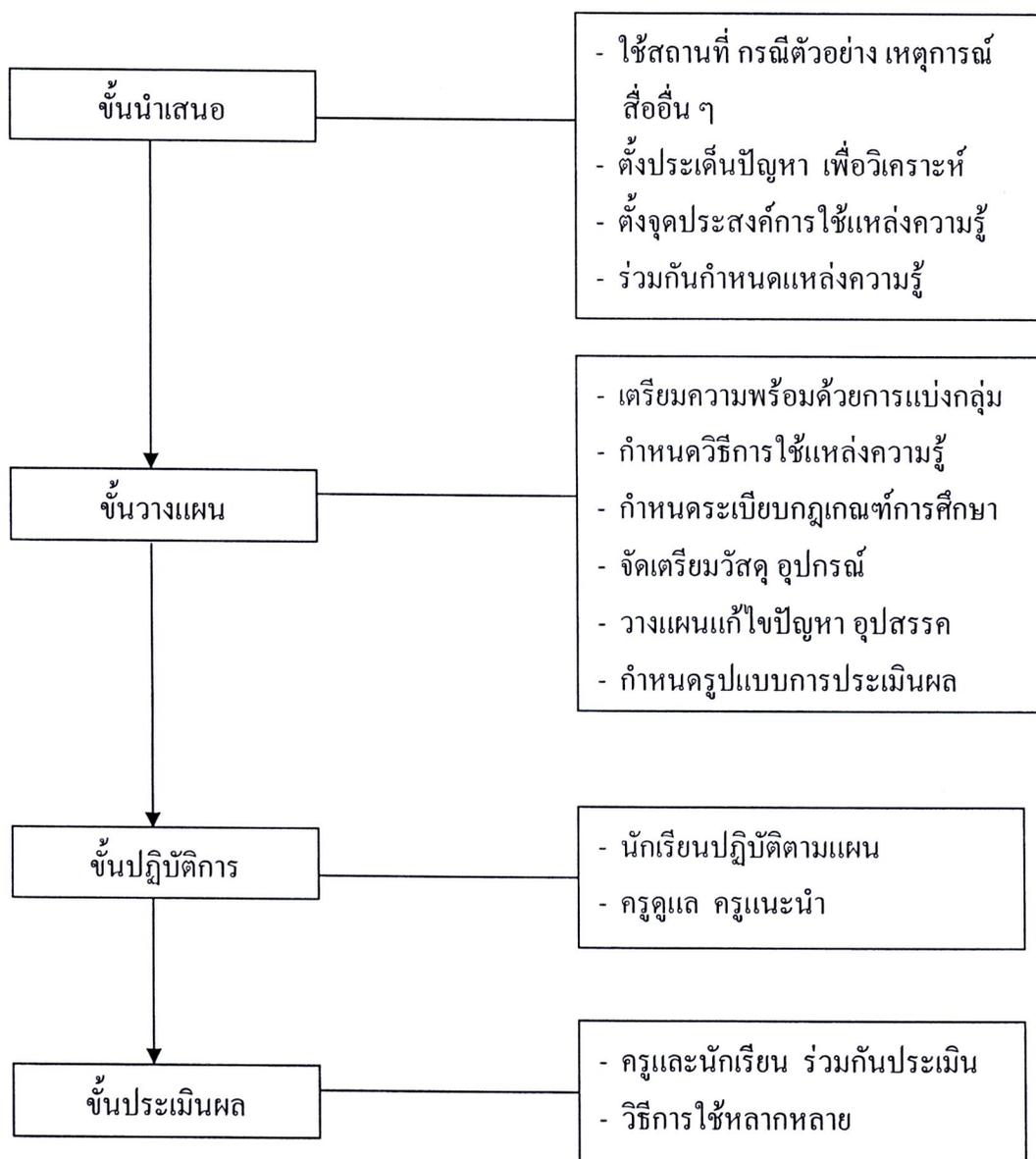
ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติการและดำเนินการ

นักเรียนและครูปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ในขั้นวางแผน นักเรียนจะใช้แหล่งความรู้ตามที่กำหนดไว้ในขั้นนำเสนอ รับรู้ เช่น ฟังวิทยากร สัมภาษณ์ สืบค้น ร่วมกิจกรรม โดยครูจะเป็นผู้ดูแลแนะนำเมื่อเกิดปัญหา

ขั้นที่ 4 ขั้นการประเมินผล

ครูและนักเรียนร่วมกันประเมินด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น สังเกตพฤติกรรมของนักเรียน พิจารณาผลงานของแต่ละกลุ่มนำเสนอร่วมกันด้วยแบบการประเมินที่เห็นชอบในชั้นวางแผน จากกิจกรรมการอภิปราย และจากแบบทดสอบ รวมทั้งผลสรุป ปัญหาและอุปสรรคการใช้แหล่งความรู้ในชุมชน

รูปแบบการสอนโดยใช้แหล่งความรู้ในชุมชนดังกล่าว เพื่อความชัดเจนในรูปแบบที่เน้นขั้นตอน นำเสนอเป็นแผนภูมิ ดังนี้ (ลัดดา ศิลาน้อย, 2550)

ภาพที่ 1 รูปแบบการสอนโดยใช้แหล่งความรู้ในชุมชน

7. ข้อมูลพื้นฐานตำบลคำแคน

ประวัติความเป็นมา ตำบลคำแคน เป็นตำบลหนึ่งใน 8 ของอำเภอมัญจาคีรี ได้รับการยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อ ปี พ.ศ. 2538 โดยมีหมู่บ้าน จำนวน 14 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านคำแคนใต้ หมู่ที่ 2 บ้านคำแคนเหนือ หมู่ที่ 3 บ้านน้อยกลาง หมู่ที่ 4 บ้านคำน้อย หมู่ที่ 5 บ้านคำปากควา หมู่ที่ 6 บ้านคำคันโช้ หมู่ที่ 7 บ้านห้วยแล้ง หมู่ที่ 8 บ้านป่าดู่ หมู่ที่ 9 บ้านกุดขอนแก่น หมู่ที่ 10 บ้านหนองขาม หมู่ที่ 11 บ้านท่าเกษม หมู่ที่ 12 บ้านคำแคน หมู่ที่ 13 บ้านหนองขามพัฒนา หมู่ที่ 14 บ้านห้วยแล้งพัฒนา

สภาพทั่วไปของตำบลคำแคน สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าไม้ มีเขาภูเม็งเป็นแนวยาวทางด้านตะวันตก ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอมัญจาคีรี 28 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดขอนแก่น 54 กิโลเมตร โดยใช้ถนนมะลิวัลย์จากขอนแก่น ถึงสามแยกบ้านท่อม แล้วเลี้ยวซ้ายไปทางทิศใต้ตามทางหลวงหมายเลข 2026 ขอนแก่น – มัญจาคีรี จากอำเภอพระยืนประมาณ 14 กิโลเมตร แล้วเลี้ยวขวาไปตามถนน รพช. ขามป้อม-คำแคนใต้ เป็นระยะทาง 11 กิโลเมตร

เนื้อที่ ตำบลคำแคน มีเนื้อที่ทั้งหมด 74,375 ไร่ หรือ 119 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่ทำการเกษตร ประมาณ 34,822 ไร่ โดยทำนา ทำไร่อ้อยและมันสำปะหลัง และพื้นที่ส่วนหนึ่งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ

อาณาเขตของตำบลคำแคน

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลยางคำ อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลนางาม ตำบลนาข่า ตำบลโพนเพ็ก อำเภอมัญจาคีรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลโพนเพ็ก อำเภอมัญจาคีรี และตำบลพระยืน อำเภอพระยืน

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ

จำนวนประชากร จำนวนประชากรของตำบลคำแคน มีทั้งสิ้น 9,155 คน เป็นชาย 4,621 เป็นหญิง 4,534 คน จำนวนหลังคาเรือน 1,855 หลังคาเรือน (อบต.คำแคน,2551)

สถานที่สำคัญ ได้แก่ วัดป่าคำแคนเหนือ(วัดหลวงปู่โต) ซึ่งเป็นที่เคารพและรู้จักของคนทั่วไปของพุทธศาสนิกชน น้ำตกห้วยเข ถ้ำผาจันได หน่วยพิทักษ์ป่าโลกหลวง องค์การบริหารส่วนตำบลคำแคน ฯลฯ

ผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ

- หัตถกรรม-ผ้า ผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอ ผู้ผลิต กลุ่มสตรีทอผ้าฝ้ายบ้านคำแคนใต้
- หัตถกรรม-ผ้าไหม ผ้าไหมมัดหมี่ ผู้ผลิต กลุ่มสตรีทอผ้าไหม
- หัตถกรรม-ผ้าฝ้าย ผ้าฝ้ายทอมือ ผู้ผลิต กลุ่มทอผ้าฝ้ายด้วยมือ ปตท.พัฒนากันคำแคน
- กลุ่มทอเสื่อกก กลุ่มทำปลาขย

คำขวัญตำบลคำแคน “ หลวงปู่โสศักดิ์สิทธิ์ เศรษฐกิจไร่อ้อย ป่าไม้คอยกเมืง ลือระเบ็ง
คุณธรรม งามล้ำน้ำตกห้วยเข ”

ข้อมูลพื้นฐานน้ำตกห้วยเข

น้ำตกห้วยเข (HUAI KHAE) อุทยานแห่งชาติน้ำพอง (NAMPHONG NATIONAL PARK THAILAND) สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 8 กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม น้ำตกห้วยเขเป็นน้ำตกขนาดเล็ก ตั้งอยู่เขตพื้นที่บ้านคำปากควา หมู่ 5 ตำบลคำแคน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น บนเขาภูเม็งเขตอุทยานแห่งชาติน้ำพอง ลักษณะสภาพพื้นที่เป็นป่าไม้เต็งรัง น้ำตกห้วยเขเกิดจากการไหลมารวมตัวกันของลำห้วยจำนวน 3 สายคือ ลำห้วยกุดบาก ลำห้วยทราย ลำห้วยเข บนแนวเขาภูเม็งแล้วไหลลงลำห้วยปากควา และไหลลงสู่แม่น้ำบริเวณกุดเค้า

ที่มาของชื่อ “น้ำตกห้วยเข” เนื่องจากเดิมสภาพพื้นที่อุดมไปด้วยต้นเขจำนวนมาก ชาวบ้านจึงเรียกว่า “น้ำตกห้วยเข” ชื่อ “เข” เป็นชื่อของต้นไม้ชนิดหนึ่ง เส้นผ่าศูนย์กลางลำต้นขนาดโตเต็มที่ประมาณ 5 เซนติเมตร ลำต้นจะมีหนามแหลม ยาวประมาณ 5 เซนติเมตร เป็นต้นไม้กิ่งเถาวัลย์ ชาวบ้านจะนำแก่นเข ซึ่งมีลักษณะสีเหลืองอ่อน ไปใช้ในการย้อมไหม โดยเรียกผ้าไหมสีเข(สีเหลืองอ่อน) จนเป็นที่ประจักษ์แก่สังคมในเรื่องการทอผ้าไหมของชาวขอนแก่น ดังปรากฏในประวัติศาสตร์เส้นทางสายไหมในอดีตเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ที่ตั้งและการเดินทาง

เป็นน้ำตกที่เกิดจากลำห้วยทราย และลำห้วยกุดบากไหลมารวมกันเป็นลำห้วยเข บนเทือกเขาภูเม็ง ในอุทยานแห่งชาติน้ำพอง พื้นที่บ้านคำปากควา ตำบลคำแคน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น การเดินทางจากจังหวัดขอนแก่นตามทางหลวงชนบทหมายเลข 2062(ขอนแก่น-มัญจาคีรี) ถึงหลักกิโลเมตรที่ 27 เลี้ยวขวาไปตามทางหลวงชนบท(รพช.) ซึ่งเป็นถนนลาดยางสายบ้านขามป้อม-คำแคนใต้ แล้วเลี้ยวขวาไปน้ำตกประมาณ 3 กิโลเมตร รวมระยะทางจากขอนแก่นถึงน้ำตกห้วยเข ประมาณ 50 กิโลเมตร

ลักษณะเด่น

เป็นน้ำตกที่อยู่ใกล้ตัวจังหวัดขอนแก่นมากที่สุด สภาพทั่วไปยังมีความเป็นธรรมชาติ มีชั้นน้ำตกประมาณ 5 ชั้น ชั้นที่มีความสูงและสวยงามมากที่สุดคือ น้ำตกชั้นบนสุด มีความสูงของชั้นประมาณ 10 เมตร สามารถเที่ยวชมน้ำตกได้ตั้งแต่ชั้นล่างสุดถึงชั้นบนสุดในช่วงฤดูฝน

ทรัพยากรธรรมชาติ

ลักษณะของดิน ดินในเขตสภาพพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบ ลาดชัน เกิดจากสันดินริมน้ำ ดินลึก ลักษณะของดินเป็นเนื้อดินที่ละเอียด มีการระบายน้ำดีปานกลาง ความอุดมสมบูรณ์ของดิน

ปานกลาง การใช้ประโยชน์เหมาะในการทำเกษตรกรรม เช่น การปลูกผัก พืชไร่ ไม้ผล ทางทิศเหนือของหมู่บ้านมีลักษณะสภาพพื้นที่ลาดชันเล็กน้อย ลักษณะของดินมีเนื้อดินร่วน การระบายน้ำดี ความอุดมสมบูรณ์ของดินดีปานกลาง การใช้ประโยชน์มักใช้ปลูกพืชไร่ ในเขตบริเวณของน้ำตกห้วยเขเป็นภูเขา สภาพพื้นที่ลาดชันถึงสูง ความลึก ดิน มีหินโผล่ ลักษณะของดินบริเวณนี้เป็นดินตื้น มีหินโผล่หรือหินล้น ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ การใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่ป่า

ลักษณะภูมิประเทศ เป็นภูเขาสูง ประมาณ 200-600 เมตร เป็นป่าต้นน้ำลำธารของลำน้ำพอง ลำน้ำชี ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 เป็นหินทราย หินดินดาน ชุกเขาพระวิหาร ชุกภูกระดึง ชุกเสาขวาว ดินเป็นดินชุดโคราช ดินชุดบรีอ ดินชุดน้ำพอง ดินชุดสะตึก สูงจากระดับน้ำทะเล 180-690 เมตร สภาพความลาดชันของพื้นที่ พื้นที่เป็นภูเขา หน้าผาความลาดชันมีตั้งแต่ ร้อยละ 20-60 ทิศเหนือจรดทางหลวงหมายเลข 201 และ 229

ลักษณะภูมิอากาศ สภาพภูมิอากาศได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ จึงแบ่งออกเป็น 3 ฤดู ดังนี้

ฤดูร้อน ระหว่างเดือน มีนาคม-กรกฎาคม

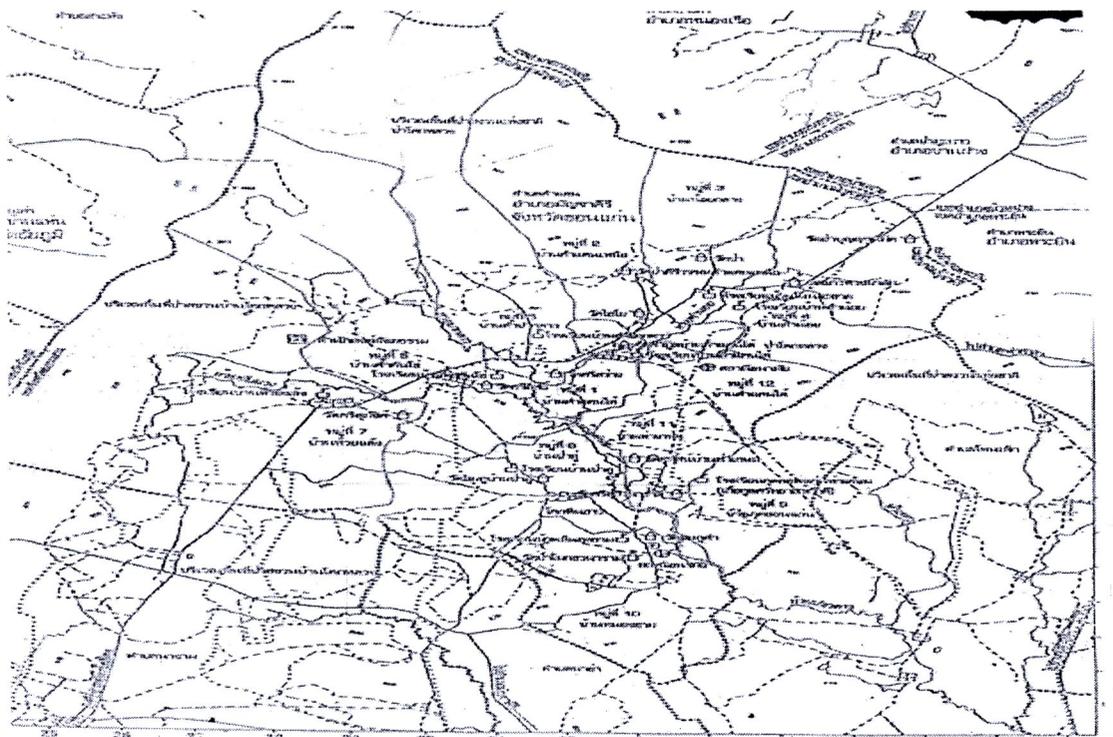
ฤดูฝน ระหว่างเดือน สิงหาคม-พฤศจิกายน

ฤดูหนาว ระหว่างเดือน ธันวาคม-กุมภาพันธ์

ทรัพยากรป่าไม้ ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำพอง น้ำตกห้วยเข มีป่าไม้เบญจพรรณ พันธุ์ไม้ที่สำคัญได้แก่ ประดู่ แดง มะค่าแต้ ตะแบก ยมหิน มะเกลือ ป่าดิบแล้ง เป็นป่าที่พบค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่จะกระจายตามบริเวณลำห้วย มี หงอนไก่อดง สะแกราน้ำ ก่อพวน ยางโอน พะวา มะกลอกเกลื่อน กัดลิ้น ไก่อ่ เหมือนดหลวง ป่าเต็งรัง เป็นป่าที่พบกระจายเป็นผืนใหญ่ บริเวณที่ราบทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของพื้นที่ สภาพของพื้นที่จะมีหินโผล่ ไม้ที่พบ ได้แก่ ยางเหียง เต็ง กระจบก ตะแบกเลือด

พันธุ์พืช พันธุ์พืชที่เป็นสมุนไพรที่พบมีดังนี้ สมอ มะขามป้อม ตูมกา ชะเอม กำลังเสือ โคร่ง ม้ากระทืบโรง ใบย่านาง บอระเพ็ด จี่เหล็กไทย

ภาพที่ 3 แผนที่ตำบลคำแคน อำเภอเมืองจตุรพักตรพิมาน จังหวัดขอนแก่น

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

8.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง/ การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง/การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งมีผู้ทำการวิจัยไว้หลายท่าน ดังนี้

ฐาปกรณ์ วิสแสง (2548) ได้ศึกษาการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง แหล่งเรียนรู้ในเขตอุทยานแห่งชาติภูเก้า สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า 1) กระบวนการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ประกอบด้วย การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้รายปี กำหนดคำอธิบายรายวิชา กำหนดหน่วยการเรียนรู้จากคำอธิบายรายวิชา วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้ กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังประจำหน่วย ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ กำหนดแหล่งเรียนรู้ และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) หน่วยการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีการบูรณาการศาสตร์วิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นไปตามสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นทำให้หน่วยการเรียนรู้มีเนื้อหาสาระการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของนักเรียน 3) การจัดกิจกรรม

การเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นการจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการที่หลากหลาย ได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้โดยตรง เกิดการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงและมีการสอดแทรก การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน เพื่อปลูกฝังเจตคติที่ดีต่อการเรียนและท้องถิ่นของตน 4) นักเรียนจำนวนร้อยละ 85 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์เฉลี่ยร้อยละ 73.50 ซึ่งผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80/70

จินดา กวางษ์กลาง (2550) ได้ทำการศึกษาผลการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติตำบลคำแคน โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า กระบวนการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นควรมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องสัมพันธ์กัน และต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ใกล้ตัว ได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้โดยตรง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ ส่วนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อหน่วยการเรียนรู้ พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้

มาลีรัฐ สมภาร (2550) ได้พัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง สมุนไพร โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในหมู่บ้านทรัพย์สมบูรณ์ อำเภอภูพาน จังหวัดขอนแก่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น และศึกษาผลของการนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นไปใช้ ซึ่งผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเป็นไปตามแนวทางการพัฒนาสาระการเรียนรู้ของกระทรวงศึกษาธิการ โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างครู นักเรียน และบุคคลในชุมชน เพื่อให้ได้สาระการเรียนรู้ที่มีความสอดคล้องกับท้องถิ่น และพบว่า ผู้เรียนที่เรียนตามสาระการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ มีคะแนนการทำงานกลุ่มอยู่ในระดับดี และมีการพัฒนากระบวนการทำงานดีขึ้นตามลำดับ

สร้อยทิพย์ ทองใหญ่ (2551) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแบบบูรณาการ “ชุมชนศรีธาตุกับเศรษฐกิจพอเพียง” ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยปรากฏว่า การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแบบบูรณาการ ประกอบด้วยการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้น การวิเคราะห์ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้รายปี สังเคราะห์คำอธิบายรายวิชา เพื่อกำหนดคำอธิบายรายวิชา ผังมโนทัศน์ ชื่อสาระการเรียนรู้ เวลาเรียน ออกแบบการจัดการเรียนรู้ กำหนดสื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผลและจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ส่วนผลการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า นักเรียนร้อยละ 88.57 มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร้อยละ 83.11 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/70 และ

จากการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า นักเรียนร้อยละ 85.71 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คิดเป็นร้อยละ 85.00 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/70

ปวีณา ภูมิแดนดิน (2551) ได้ศึกษา การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง ทรัพย์ในดินทองถิ่นของเรา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียน โศกคำวิทยา อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบ บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ วิเคราะห์ผล การเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้รายปี สังเคราะห์คำอธิบายรายวิชา เพื่อกำหนดคำอธิบาย รายวิชา ผังมโนทัศน์ ชื่อหน่วยการเรียนรู้ เวลาเรียน ออกแบบการจัดการเรียนรู้ กำหนดแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ส่วนการศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า นักเรียนจำนวนร้อยละ 88.9 มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ย ร้อยละ 82.7 และการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของนักเรียน พบว่า นักเรียนร้อยละ 100 ของนักเรียนทั้งหมด มีคะแนนการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ใน สถานการณ์ที่สัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตประจำวัน ร้อยละ 82.2 เป็นไปตามเกณฑ์ 80/70 ที่กำหนด

อรุณ บุตรโคตร (2552) ได้ศึกษาการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง ฝึกับปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้วิธีการสอนแบบบูรณาการ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ วิเคราะห์ผลการเรียนรู้ที่ คาดหวังและสาระการเรียนรู้รายปี กำหนดผังมโนทัศน์ ชื่อหน่วยการเรียนรู้ เวลาเรียน ออกแบบ การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ กำหนดแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และจัดทำแผนการจัด การเรียนรู้ ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า นักเรียนร้อยละ 100 มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เฉลี่ยร้อยละ 85.33 ของคะแนนเต็ม ซึ่งผ่านเกณฑ์ 80/ 75 ตามที่กำหนด และความคิดเห็นของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด

8.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งมี ผู้ทำการวิจัยไว้หลายท่าน ดังนี้

นิลมณี พิทักษ์ และปิยะวรรณ ศรีสุรักษ์ (2540) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบ การสอนที่มุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษา กลุ่มสร้างเสริม ประสพการณ์ชีวิต (สังคมศึกษา) โดยใช้แหล่งความรู้ในชุมชน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสอน โดยใช้แหล่งความรู้ในชุมชนที่ได้รับการพัฒนาที่ประกอบด้วย ชี้นำเสนอ ชี้นำกำหนดจุดประสงค์ ชี้นำวางแผน ชี้นำดำเนินงานและชี้นำประเมินผล ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้นตาม

เกณฑ์ที่กำหนด ผู้ปกครองของนักเรียนเห็นด้วยกับวิธีการนำแหล่งความรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ และต้องการมีส่วนร่วมกับการใช้แหล่งความรู้ในชุมชน โดยยินดีให้การสนับสนุน

อังคณา ตุงคะสมิต และคณะ (2545) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยแหล่งความรู้ในชุมชน วิชาการสอนกฎหมายในโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งความรู้ในชุมชน 4 ประเภท ได้แก่ การศึกษานอกสถานที่ การเชิญวิทยากรในชุมชนให้ความรู้ การใช้วัสดุในโรงเรียน โดยการขอยืมจากแหล่งความรู้ที่มีอยู่ การร่วมกิจกรรมจากแหล่งความรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน การสอนที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน ชั้นสอน ชั้นสรุป และชั้นวัดผลประเมินผล ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนมีการพัฒนาสูงขึ้น โดยลำดับ จากวงจรที่ 1-3 คิดเป็นร้อยละ 66.5 ร้อยละ 73.6 และร้อยละ 81.4 ตามลำดับ

พรทิพย์ สมเฉียงใต้ (2547) ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง ภูมิศาสตร์ภูเวียง โดยใช้แหล่งความรู้ในชุมชน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านนาگانเหนือ อำเภอกู่เวียง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งความรู้ในชุมชน กิจกรรมที่ใช้ได้แก่ การนำนักเรียนศึกษาค้นคว้าแหล่งความรู้ในชุมชน การนำนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน การนำนักเรียนไปสัมภาษณ์เจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่ในชุมชน การประสานความร่วมมือกับวิทยากรให้ความรู้ และการใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในชุมชน ส่วนวิธีสอนที่ใช้ได้แก่ การศึกษานอกสถานที่ การศึกษาสำรวจสิ่งแวดล้อม การสัมภาษณ์ การเชิญวิทยากร การสอนแบบโครงงาน ในส่วนของการวัดผลประเมินผลที่ใช้ได้แก่ การนำเสนอผลงาน การทดสอบความรู้ การจัดนิทรรศการ การตรวจผลงานและการประเมินแฟ้มสะสมผลงาน ในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยร้อยละ 78.85 ซึ่งผ่านเกณฑ์เป้าหมายที่โรงเรียนกำหนดคือ ร้อยละ 70 และจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 80 มีจำนวน 33 คน จากจำนวนทั้งหมด 37 คน คิดเป็นร้อยละ 89.19 ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้แหล่งความรู้ในชุมชน นักเรียนมีความคิดเห็นในด้านเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ และแหล่งความรู้ที่เหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกรายการ

สุทธิดา สุภาชัยวัฒน์ (2548) ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้แหล่งความรู้ในชุมชน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หน่วย การเรียนรู้ พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า 1) รูปแบบการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งความรู้ในชุมชน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนขอนแก่นวิทยุศึกษา ใช้แหล่งความรู้ในชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งมี 4 ขั้นตอนคือ การนำเสนอ การวางแผน การดำเนินการ การประเมินผลและการปรับปรุงแก้ไข การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ใช้

รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ทำให้สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ 2) กิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งความรู้ในชุมชนช่วยให้นักเรียนจำนวนร้อยละ 70 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าร้อยละ 70

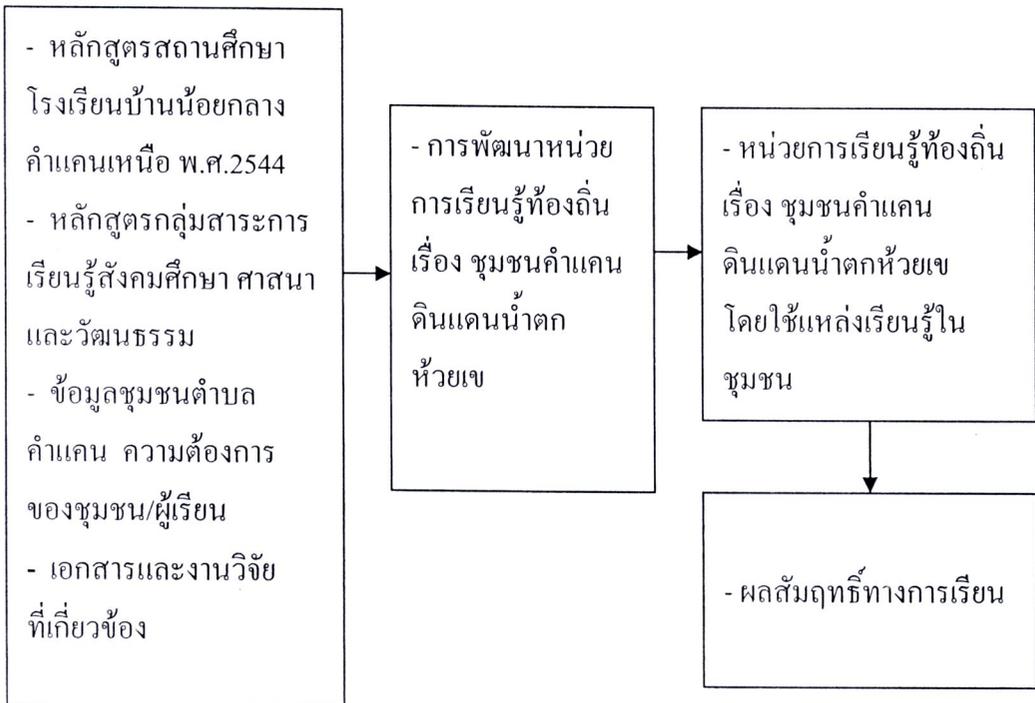
เสาวรี พิมพ์สวัสดิ์ (2549) ทำการวิจัยเรื่อง ผลของการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่องสารรอบตัวเรา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่นำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการเรียนรู้เรื่อง สารรอบตัวเรา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผลการวิจัยพบว่า การนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายร่วมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ทำให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เนื่องจากสามารถจัดการเรียนรู้ได้เหมาะสมกับชุมชน สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคลากรในโรงเรียนและชุมชน ช่วยทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ที่ตั้งไว้ และความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก

ทนงศักดิ์ ปัดสินธุ์ (2551) ได้ศึกษาการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมลำน้ำป่าว โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า กระบวนการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ประกอบด้วย วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของท้องถิ่นที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ ส่วนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นั้น เป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย โดยได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ สร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญที่ .05 ส่วนการศึกษาค้นคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นั้น พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากในทุกด้าน โดยนักเรียนมีความเห็นตรงกันว่า เนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้มีความง่าย ทนสมัย และมีความสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน สร้างความรักและผูกพันกับชุมชนได้เป็นอย่างดี

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน พบว่า การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้และมีเจตคติที่ดี สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยความสุขและเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย เนื่องจากสามารถจัดการเรียนรู้ได้เหมาะสมกับชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่ สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ทำให้นักเรียนเกิดความรักความผูกพันในท้องถิ่นของตน ผู้เรียนมีการทำงานกลุ่มและมีการพัฒนากระบวนการทำงานที่ดีขึ้น เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และที่สำคัญผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

9. กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้วิจัยทราบถึงแนวทางการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น ตามความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ตลอดจนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เรื่อง ชุมชนคำแคนดินแดนน้ำตกห้วยเข ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านน้อยกลางคำแคนเหนือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 2 ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 4 กรอบแนวคิดในการวิจัย